

E. O.

"Od samobiegłej kolaski do ZIL-111 (Iz historii awtomobila)", A. S. Isajew, Moskwa 1961; "Elektriczestwo i transport. Iz istorii elektriczeskich żeleznych dorog i naziemnego biezrielsowogo elektrotransporta", A. S. Isajew, Moskwa 1961 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 8/1, 121-122

1963

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

uczonego w całym kontekście stosunków, kontaktów i warunków epoki: późnego oświecenia, romantyzmu i klasycyzmu. Wartość tej pracy źródłowej, bogatej w cenny materiał faktograficzny i trafną interpretację historyczną podnoszą tabele chronologiczne, zestawienia literatury i indeks osobowy.

J. Bb.

Istorija geologiczeskich nauk w Moskowskom uniwersitietie. Pod redakcją D. I. Gordiejewa. Izdatielstwo Moskowskogo Uniwersitietu, Moskwa 1962, s. 352.

Historia nauk geologicznych na Uniwersytecie Moskiewskim obejmuje dwóchsetletni okres istnienia tej uczelni (1755—1955). Napisana została przez duży, bo dwudziestokilkuosobowy kolektyw autorów, którym przypadło w udziale opracowanie poszczególnych rozdziałów. Fakt ten stał się przyczyną pewnych powtórzeń materiału, a jednocześnie zbyt dużej odrębności w potraktowaniu poszczególnych zagadnień, które w rzeczywistości są ze sobą ściśle związane. Dzieje nauk geologicznych zostały przedstawione w trzech okresach.

Pierwsze stulecie istnienia uniwersytetu (1755—1855) jest to okres, w którym mineralogia i geognozja wyodrębniły się z historii naturalnej i uformowane zostały w przedmiot uniwersytecki. Historia tych nauk na uniwersytecie sprowadza się w tym czasie głównie do działalności M. I. Afonina i M. G. Liwanowa. W książce uwypuklone zostały zasługi rosyjskich uczonych w przeciwieństwie do przebywających w tym czasie w Moskwie obcych przyrodników: F. H. Dilteya, S. G. Reichela, I. J. Rosta i innych, ocenionych szczególnie krytycznie w rozdziale *Walka M. I. Afonina z wrogami przodującej nauki rosyjskiej*.

W okresie *Od końca lat 50-tych XIX wieku do Wielkiej Październikowej Rewolucji Socjalistycznej* nastąpiło rozdzielenie katedr, mineralogii i geognozji na dwie katedry samodzielne oraz pojawiła się ewolucjonistyczna paleontologia. Liczba uczonych zasłużonych dla rosyjskiej geologii wybitnie się w tym okresie zwiększyła (G. E. Szurowski, M. A. Tołstopiatow, A. P. Pawłow, W. I. Wiernadski, S. P. Popow, W. O. Kowalewski, M. W. Pawłowa).

Na s. 166 zostało wyraźnie podkreślone polskie pochodzenie związanych w tym czasie z Uniwersytetem Moskiewskim mineralogów: G. Kasperowicza i I. Siomy.

Okres ostatni obejmujący lata 1917—1955 charakteryzuje się imponującym rozwojem nauk geologicznych na Uniwersytecie Moskiewskim, zaznaczonym powstaniem w r. 1949 Wydziału Geologii z kilkunastoma zakładami specjalistycznymi.

Publikacja daje wyczerpujący obraz rozwoju nauk geologicznych na tym aczkolwiek nie najstarszym, to jednak dziś potężnym uniwersytecie, obraz, który w przyszłości pozwoli łatwiej odtworzyć dzieje powszechne tych nauk.

J. Bb.

A. S. Isajew, *Od samobiegłej kolaski do ZIL-111 (Iz istorii awtomobila)*. Moskowskij Raboczij 1961, Moskwa 1961, s. 170.

A. S. Isajew, *Elektriczestwo i transport. Iz istorii elektriczeskich żeleznych dorog i naziemnego biezielsowogo elektrotransporta*. Moskowskij Raboczij 1961, Moskwa 1961, s. 110.

Dwie broszury A. S. Isajewa wydane zostały przez Oddział Techniki Samochodowo-Traktorowej i Silników Ciepłych Muzeum Politechnicznego w Moskwie. Są one jakby przedłużeniem ekspozycji muzealnej, dając obszerniejszy i dokładniejszy

przegląd rozwoju dwu gałęzi rosyjskiej i radzieckiej techniki transportowej (bo choć tytuły broszur zdawałyby się wskazywać, że treść ich dotyczy światowego rozwoju dwu gałęzi techniki, założenie autora jest skromniejsze i obejmuje jedynie rosyjski i radziecki wkład do nich).

Broszura *Od samobieżnej kolasy do ZIL-111* rozpoczyna się od historii poruszanych pedałowó siłą ludzką pojazdów Szamszurenkowa z 1752 r. i Kulibina z 1791 r., szybko przebiega osiągnięcia techniczne czasów carskich, które w ówczesnych warunkach pozostały niewykorzystane, i poświęca przeszło połowę miejsca rozwojowi konstrukcji i produkcji samochodowej w Związku Radzieckim. Ostatni rozdział omawia wreszcie zadania w tej dziedzinie planu siedmioletniego na lata 1959—1965.

Inny układ ma broszura *Elektryczność i transport*. Czasom radzieckim poświęcono tu tylko krótki rozdziałik końcowy, natomiast główny ciężar relacji spoczywa na osiągnięciach trzech znakomych techników końca XIX i pierwszych lat XX wieku — projektanta trakcji elektrycznej Pirockiego, Romanowa (elektrobusom Romanowa kilka stron poświęca i pierwsza z omawianych broszur) i Szuberskiego, autora interesującego projektu linii trojlebusowej z Nowosybirsk do Suchumi.

Obie broszury dają ciekawy przegląd mało znanego rosyjskiego i szeroko znanego radzieckiego wkładu do dwu ważnych dziedzin techniki.

E. O.

Istorija jestestwoznanija w Rossii, t. III, *Geologogeoğraficzeskije i biologičeskije nauki*. Pod redakcją: L. J. Blachera, D. I. Gordiejewa, W. P. Zubowa, S. P. Mikulinskogo, I. A. Fiedosiejewa. Izdatelstwo Akademii nauk SSSR, Moskwa 1962, s. 603.

Tom trzeci (i ostatni) *Historii Przyrodznawstwa w Rosji* obejmuje dzieje geologii, biologii i geografii w drugiej połowie XIX i na początku XX w.

Dzieje geologii reprezentują rozdziały dotyczące różnych dziedzin tej nauki: *Regionalne badania geologiczne terytorium Rosji* (I. W. Batiuszkowa); *Stratygrafia* (B. M. Keller, W. W. Menner); *Rozwój poglądów na tektonikę i sejsmologię* (I. W. Batiuszkowa); *Nauka o występowaniu użytecznych kopalin* (E. A. Radkiewicz, S. F. Fiedorow, I. I. Ammosow); *Petrografia* (E. K. Ustijew); *Krystalografia i mineralogia* (D. P. Grigoriew, I. I. Szafranowski); *Geochemia* (A. A. Saukow); *Hydrogeologia* (D. I. Gordiejew); *Geologia inżynierska i badania gruntów* (K. P. Mielnikowa). Zbliżone do tematyki geologicznej są dwa następne rozdziały: *Gleboznawstwo* (I. W. Tiurin, J. A. Liwierowski); *Paleontologia* (L. Sz. Dawitaszwili).

Dzieje biologii ukazane zostały w rozdziałach: *Zoologia* (P. A. Nowikow); *Fizjologia zwierząt* (H. S. Kosztojans); *Biologiczna chemia zwierząt* (N. F. Tołkaczewska); *Botanika* (A. A. Szczerbakowa); *Fizjologia roślin* (K. F. Kałmykow); *Ogólna mikrobiologia* (A. A. Imszeniecki).

Wreszcie historia geografii tego okresu przedstawiona została w rozdziałach: *Rozwój podstawowych idei geografii fizycznej* (A. A. Grigoriew); *Geograficzne badania i ekspedycje* (B. P. Orłow).

Wartość wydawnictwa podnosi bogata bibliografia usystematyzowana według tematów i wybitnych postaci.

J. Bb.

Antoni Bolesław Dobrowolski, *Dziennik wyprawy na Antarktydę (1897—1899)*. Opracowanie: Irena Łukaszewska, Janusz Ostrowski. Zakład Narodowy im. Ossolińskich — Wydawnictwo, Wrocław—Warszawa—Kraków 1962, s. XXV + 325, ilustr. 23.

Dziennik wyprawy A. B. Dobrowolskiego — uczonego zasłużonego dla badań lodu oraz dla rozwoju oświaty i kultury w Polsce — jest ważnym dokumentem